

Prírodnú rezerváciu Šúr, alebo aj Jurský Šúr, tvoria dva rozličné ekosystémy – jelšový les so svojimi mokradnými spoločenstvami a Panónsky háj, ktorý je jedným zo zvyškov dubovo-brestovo-jaseňových lesov v Podunajskej rovine. Šúr má mnoho tvárí – mokrú a suchú, cyklistickú, rybársku, poľovnícku, historickú... Je zapísaný do zoznamu území európskeho významu NATURA 2000 i do zoznamu tzv. Ramsarských lokalít. Prečo? Aké poklady skrýva?



Prírodná rezervácia Šúr je tajomné miesto neďaleko Bratislavy, ktoré leží na území mesta Svätý Jur. Rezervácia ukrýva močiar, ktorý je prerastený jelšami, väčšinu roka stojacimi v hlbokoj vode. Šúr schováva aj Panónsky háj s ozrutnými dubmi. Niektoré sú pritom také mohutné, že na ich objatie sa musia zísť štyria dospelí ľudia. Močiar má spolu s okolitým lesom ohromný význam. Funguje ako špongia, ktorá zachytáva vodu a chráni tak široké okolie pred záplavami. Okrem toho zvlhčuje miestnu klímu a slúži ako zásobáreň vody. Je tiež domovom mnohých chránených druhov živočíchov a hniezdia v ňom ohrozené druhy vtáctva.

Pred rokmi som v Šúre pracovala ako ochránarka. Vtedy som tento ťažko schodný terén prechodila krížom krážom, vždy so správcom, aby sme sa vyhli nebezpečným prepadliskám. Voda mi niekedy siahala vyše kolien, nepomohli ani vysoké gumáky. S kolegami sme hľadali trasu pre náučný chodník a tiež spôsob, ako toto miesto zachrániť pred vysychaním. Pre svoju tajuplnosť mnohí totiž nepochopili jeho význam a ničili ho skládkami odpadu a stavebnými zámermi. To sa, žiaľ, deje dodnes. Preto je nesmierne dôležité tento klenot spoznávať, ukazovať jeho krásu a význam, aby sa strach premenil na úctu a obdiv.

Anna Zemanová, poslankyňa NR SR,
priateľka Šúru zo susedstva,
iniciátorka založenia Asociácie priemyslu a ochrany prírody (APOP)

Čo myslíte, mohol takto znieť rozhovor medzi dvomi významnými prírodovedcami? Alexander Zahlbrückner (1860 – 1930), rodák zo Svätého Jura a odborník na lišajníky, každé leto organizoval v Malých Karpatoch a v Šúre vychýrené medzinárodné botanické exkurzie. Zúčastňovali sa na nich renomovaní vedci z Európy a zo sveta. Jeho 10-zväzkový Všeobecný katalóg lišajníkov je dodnes nenahraditeľným zdrojom vedeckých informácií. Jozef Ľudovít Holuby (1836 - 1923) sa popri práci kňaza zaujímal o botaniku. Český botanik Karel Domin sa vyjadril: „Všetci stredoeurópski floristi obracali sa v sporných otázkach týkajúcich sa kveteny Slovenska na Holubyho ako na najpopolanejšieho znalca....“ Keď sa

prestahoval do Pezinka, pokračoval v botanizovaní, a to najmä v Jurskom Šúre. Aj iní vzdelanci si všimli hodnotu Šúru. Peter Jilemnický, toho času učiteľ vo Svätom Jure, v roku 1937 napísal: „To je tá jedinečná botanická rezervácia, zaliata vyše pol roka vodou, ktorá sa v zime mení na nekonečné klzisko, Šúr, cez ktorý dokonca aj v lete ťažko prejsť suchou nohou. Aj slávny Holuby si musel dobre mastiť svoje čižmy, keď tu skúmal a túlal sa, tichý a zasnený, po šúrskych močarínach, prekvapený nevídanými exemplármi flóry.“ (Píše sa v knihe Juraj Pavelek - Svätý Jur vydané v roku 1958 vydavateľstvom Osveta.)

Dnes sa o Šúre rozprávajú pracovníci z Chránenej krajiny oblasti Malé Karpaty (CHKO), predstavitelia okolitých miest a obcí, učiteľia a žiaci, občianske združenia zamerané na vzdelávanie, akým je AI Nova, či na ochranu životného prostredia, akým je Bratislavské regionálne ochrannárske združenie (BROZ). Spoločne sa môžu prejsť po Náučnom chodníku, ktorý sa tu vybudoval v roku 2006 pod vedením Asociácie priemyslu a ochrany prírody (APOP) počas projektu na obnovu vodného režimu v Šúre. Je to jedinečné územie hodné záujmu – najväčší súvislý zamokrený jelšový les, pravdepodobne posledný svojho druhu v strednej Európe a v jeho okolí botanicky významné zamokrené lúky a bývalé pasienky.

Mokrade: špongia, filter aj chladnička

Mokrade, ako je i Šúr, sa správajú ako prírodné špongie. Absorbujú zrážky, vytvárajú široké povrchové bazény a zmierňujú vplyv povodní. Slúžia nám ako zásobáreň, ktorá sa naplňa v čase nadbytku vody a v čase nedostatku sa postupne odčerpáva. Ak nebudeme mať na našom území mokrade, pripravíme sa o vodu, pretože tá len rýchlo odtečie. Tým, že mokrade zadržávajú vodu, fungujú v prospech ľudí aj v obdobiach sucha.

Mokrade sú zároveň obrovskou továrňou na biomasu a kyslík. Biomasou pomenujeme celkovú hmotu organizmov – rastlín, mikroorganizmov a živočíchov v určitom priestore. Vysoké trávnaté porasty vyprodukujú 3-4 kg/m² biomasy za rok (pričom produkcia tropického pralesa je 2 kg/m² za rok). Zaplavované územia sa tak stávajú dokonalou čističkou vody, keďže biomasu pri

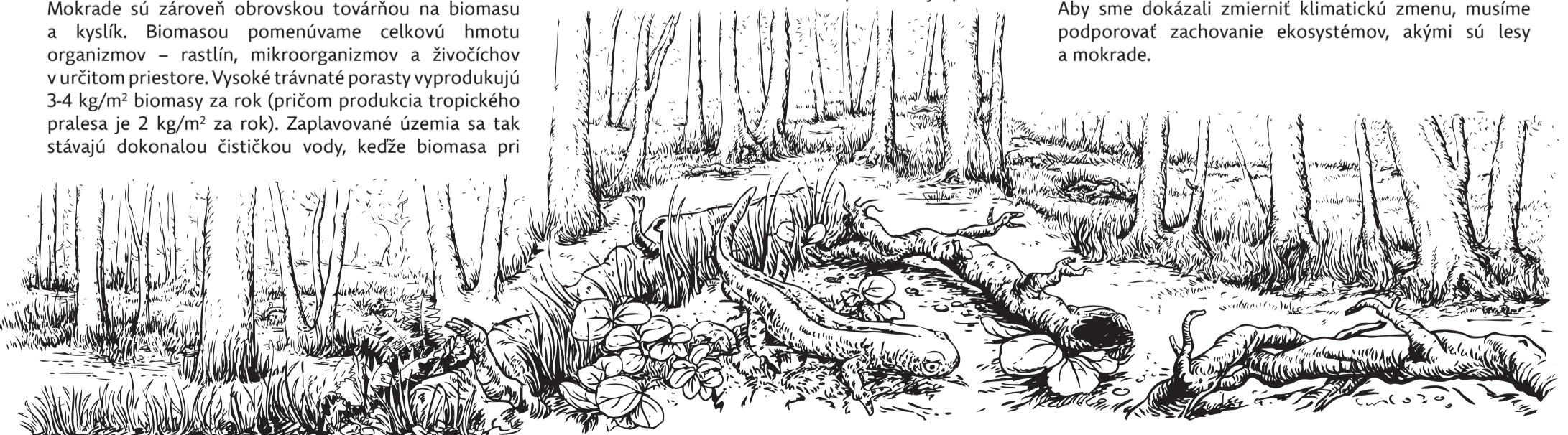
svojom raste dokáže viazať mnoho chemických prvkov a organických odpadov, ktoré sa vo vode nachádzajú.

Mokrade napomáhajú riešiť problém klimatických zmien tiež tým, že do biomasy ukladajú uhlík, a teda znižujú jeho množstvo v atmosfére.

Mokrade a lesy sa vyznačujú nižšou povrchovou teplotou a nižšou teplotou vzduchu a majú tendenciu vytvárať hmlu a oblačnosť. Mokrade teda predstavujú prírodnú

chladničku – pohlcujú teplo a premieňajú slnečnú energiu na vodnú paru, ktorá ostáva nad porastami. V noci dochádza k jej kondenzácii a uvoľňovaniu tepla. Takto sa znižujú teplotné rozdiely medzi dňom a nocou. Je mnoho štúdií, ktoré dokumentujú katastrofické následky odlesnenia. Napríklad v oblasti rovničky v Keni sa po výrube stromov objavili ranné mrazy, ktoré ničia tradičnú poľnohospodársku výrobu.

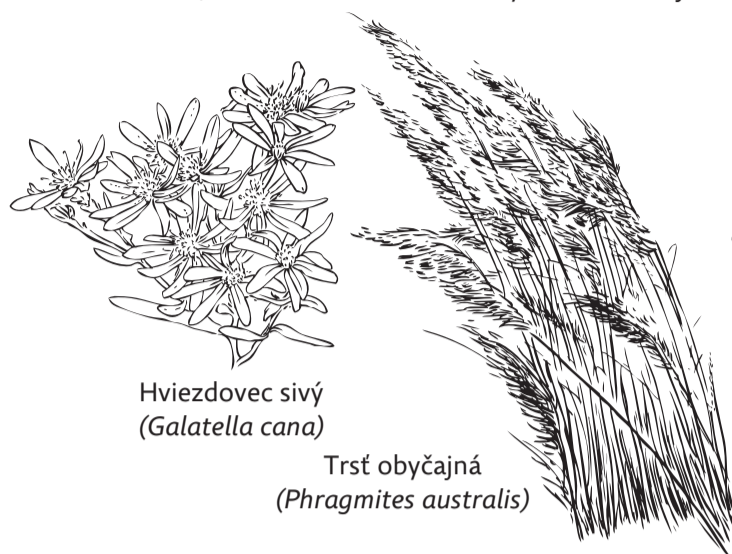
Aby sme dokázali zmierniť klimatickú zmenu, musíme podporovať zachovanie ekosystémov, akými sú lesy a mokrade.



Šúrske poklady - vzácne rastliny

Podstatnú časť Šúru tvorí zvyšok mokradného jelšového lesa. Hlavnou drevinou je jelša lepkavá. V západnej časti rezervácie – Panónskom háji – rastú najmä duby, hraby, bresty a jasene. V Šúre sa vyskytujú aj pôdy so zvýšeným obsahom solí, tzv. slaniská. Na niektorých miestach je

zasolenie pôdy také silné, že vyžrážané soli vytvárajú na povrchu biely poprašok. Vďaka rôznorodým typom územia je rastlinstvo a živočíšstvo Šúru veľmi pestré a mnoho druhov je vzácných a zákonom chránených. Tu vyberáme len niektorých predstaviteľov flóry a fauny:



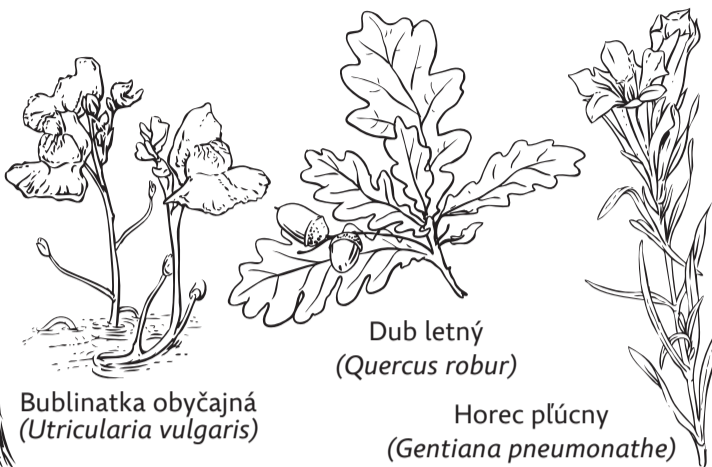
Hviezdovec sivý
(*Galatella cana*)

Trst' obyčajná
(*Phragmites australis*)

Hviezdovec sivý sa podobá astrám, ktoré u nás žijú vo voľnej prírode a v súčasnosti je na Slovensku známy iba z jednej lokality – Panónskeho hája v Šúre.

Trst' obyčajná je naša najvyššia, niekedy viac ako 3 m vysoká tráva. Často vytvára rozsiahle porasty, ktoré sú domovom mnohých živočíchov. Na jeseň zosychá a v minulosti sa často v zime kosila a využívala ako krytina na strechy.

Bublinatka obyčajná je vodná mäsožravá rastlina, ktorá jediná v našich podmienkach loví vodný hmyz. Ako pasce jej slúžia uzatvárateľné lapacie mechúriky, ktoré vznikli z nitkovitých lístkov.



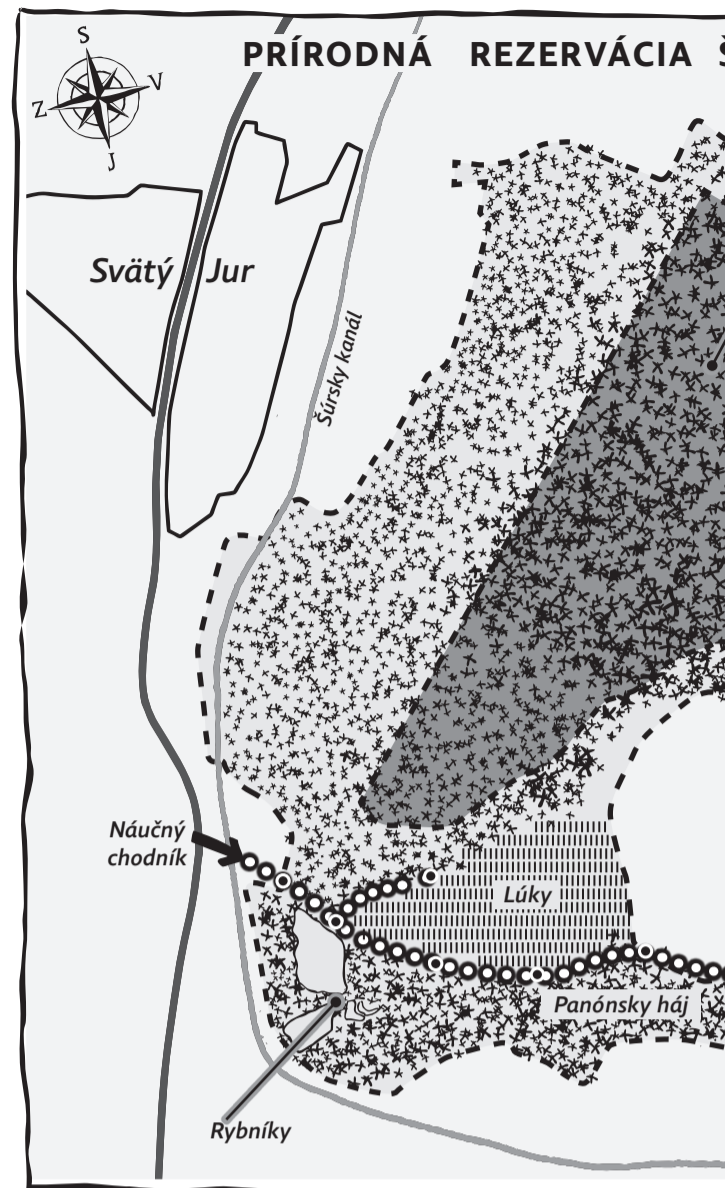
Bublinatka obyčajná
(*Utricularia vulgaris*)

Dub letný
(*Quercus robur*)

Horec pľúcny
(*Gentiana pneumonanthe*)

Dub letný je strom dorastajúci v dospelosti do majestátnych rozmerov a dožíva sa veku aj vyše 500 rokov. Plody – žalude sú vyhľadávanou potravou niektorých živočíchov, napr. diviakov. Veľké jedince dubov predstavujú dôležitý životný priestor pre množstvo živočíchov, od hmyzu až po vtáky a cicavce. Larvy mnohých chrobákov sa vyvíjajú v živom aj mŕtvom dreve dubov (roháče, fuzáče). Dutiny v starých jedincoch osídľujú napr. niektoré mravce, vtáky alebo netopiere.

Horec pľúcny je vlhkomilná, pomerne zriedkavá rastlina, nápadná krásnymi modrými kvetmi.

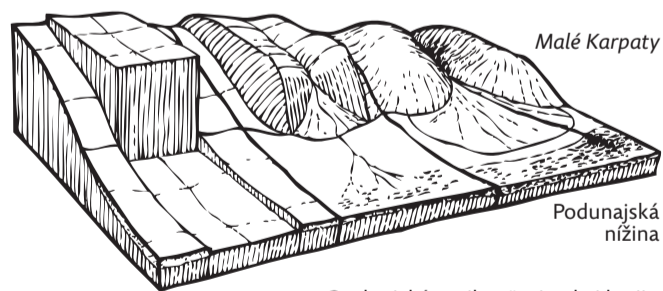


Štátna ochrana prírody SR nám, návštevník

! nevchádzame na územie s motorovým vozidlom, štvorkolkou, motocyklom a na bicykli • nejazdíme na koni • nepohybujeme sa mimo vyznačeného chodníka • na územie s 5. stupňom ochrany vch

Ako vznikol Šúr?

Šúr vznikol pred viac ako 10 tisíc rokmi, v mladších štvrtohorách, ako následok tektonickej činnosti. Základom Šúru je rozsiahla prehĺbenina (terénna depresia), ktorá sa tiahne pozdĺž východných svahov Malých Karpát. Túto priehľbinu zaplnila voda a vzniklo tu rozsiahle a plytké jazero zanášané usadeninami, štrkom a pieskom. Podložie je tu prevažne nepriepustné, tvorené hlavne ílmi, a má preto charakter mokrade. Darilo sa tu bohatej flóre. Odumierajúce rastliny sa postupne usádzali na dne a vytvárali rašelinisko. Tak vznikol rozsiahly a nepriechodný močiar, ktorý v minulosti siahal od Bratislavy po Modru a Bernolákovo. V priebehu roka býval močiar často úplne zaliaty vodou. Svojou nepriechodnosťou tvoril prirodzenú ochranu Svätého Jura i v období tureckých nájzdov. Močiariny boli pre obyvateľov okolitých usadlostí zásobárňou zveriny a vtáctva. Šúr sa stal aj prirodzenou zásobárňou pitnej vody. Z tejto mokriny bola odvádzaná voda iba potokom Čierna voda, ktorého názov pochádza z tmavého sfarbenia spôsobeného vylúhovaním rašeliny. Na štrkových a štrkopieskových riečnych nánosoch v susedstve sa vyvinul úplne odlišný typ porastu – lužný dubovo-brestový les nazývaný Panónsky háj.



Geologický vznik svätajurskej krajiny

Ako a prečo miznú mokrade?

Podľa vedcov od roku 1900 zaniklo až 64 % svetových mokradí. Strácajú sa nám priamo pred očami a s nimi sa stráca biodiverzita a mnoho jedinečných živých organizmov, ktoré žijú len v mokradných územiach. Niekoľko by mohol považovať mokrade len za „močiare“, kde sa ľahko komáre na územiach, ktoré by po odvodnení mohli slúžiť ako poľnohospodárska pôda. Avšak mokrade výrazne zadržávajú vodu v krajine, a tým ju chránia pred povodňami, vytvárajú vode podmienky na samočistenie, stabilizujú kolobeh živín, slúžia ako biokoridory pre zver, sú zdrojom obživy pre ľudí a zvieratá.

Mokrad' v Jurskom Šúre sa tiež postupne stráca. Od 18. storočia sa vinohradníci snažili získať viac pôdy pre vinohrady a šúrsky les vyrubovali. Pôda však bola kyslá a vinohradom sa nedarilo. V roku 1896 bol, v snahe získať pôdu, cez územie prekopaný kanál, ktorý podstatne znížil hladinu vôd. Kanál sa však zanesol naplaveninami a voda stúpila na pôvodnú výšku. V rokoch 1941 - 1943 bol vykovaný Šúrsky kanál, ktorý odvieďol vody z pritekajúcich potokov. Kopali ho židovskí väzni na nútených prácach, preto ho dodnes volajú Židovský kanál. V období budovania socializmu Šúr dostával ďalšie rany: ťažba rašeliny, pokusy pestovať ryžu, tvorba ilegálnych skládok, pytliačstvo. Výsledkom bolo pomerne rýchle vysušovanie mokradí a časté požiare. Historici spomínajú, že posledný veľký požiar v roku 1962 zamoril Bratislavu dymom na celé dva mesiace. Katastrofálnu situáciu s vysychajúcim a odumierajúcim Šúrom sa pokúsila riešiť Slovenská prírodovedecká spoločnosť, ktorá v roku 1951 žiadala zriadiť prírodnú rezerváciu. V roku 1952 bol Šúru udelený status prírodnej rezervácie. Súčasťou rezervácie sa stal aj vedľa ležiaci Panónsky háj.

Čo je Ramsar a NATURA 2000?

2. február sa stal Svetovým dňom mokradí. V tento deň bol totiž v roku 1972 v iránskom meste Ramsar podpísaný Dohovor o mokradiach majúci medzinárodný význam predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva. Pôvodnou motiváciou pre Ramsarský dohovor bolo vážne znepokojenie nad poklesom počtu vodných vtákov v súvislosti so zmenami a úbytkom mokradí. Mokrade sa dnes považujú za ekosystémy, ktoré sú mimoriadne významné pre ochranu biodiverzity všeobecne, preto sa už používa len skrátený názov Dohovor o mokradiach. Jeho cieľom je, aby jednotlivé krajiny spolupracovali na ochrane a rozumnom využívaní mokradí. Na zozname medzinárodne významných mokradí je vyše 2000 lokalít, z nich je 14 na Slovensku a jednou z prvých troch zapísaných slovenských lokalít je Šúr.

Natura 2000 je zasa názov sústavy chránených území, kde sa vyskytujú najzaujímavejšie a najviac ohrozené druhy voľne rastúcich rastlín, živočíchov a prírodných biotopov. Ide o ochranu prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre jeden členský štát, ale aj pre zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii. Zákonom boli určené chránené vtáčie územia (Tých je na Slovensku 41, vrátane Malých Karpát.) a územia európskeho významu (Na Slovensku je ich 473 a medzi ne patrí aj Šúr.)

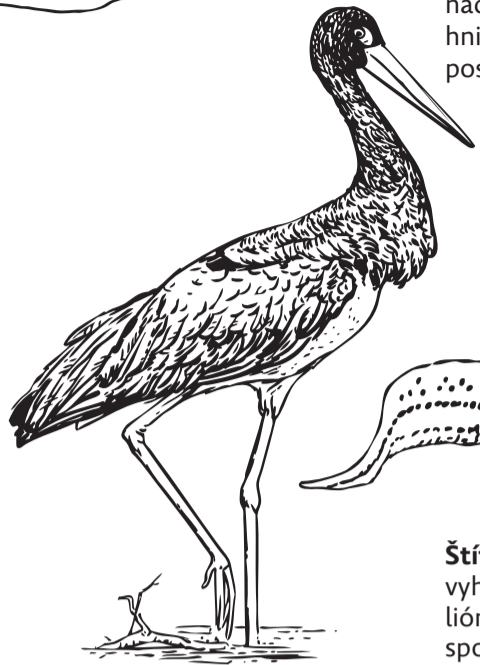
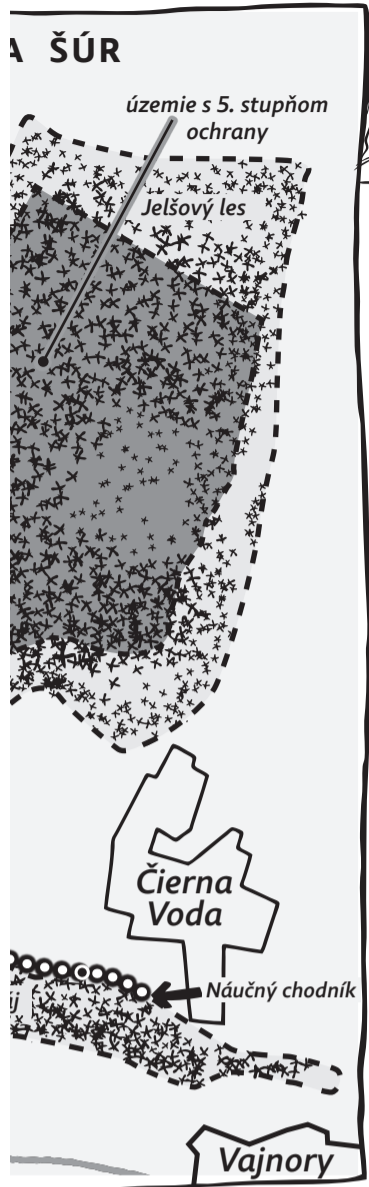


V Šúre sa opäť pasie!

Prostredie lučných biotopov okolo Šúru a Panónskeho hája bolo v minulosti spásané dobytkom. Tým vznikli pasienky bohaté na vzácne druhy rastlín, v Panónskom háji obohatené majestátnymi samostatne stojacimi dubmi. Pastva ako jedna z mála ľudí riadených činností priniesla do okolia Šúru nesmiernu rozmanitosť rastlín aj živočíchov. Ľudia však zmenili svoj spôsob života a aj na týchto lúčkach prestali pásť. Lúky pustli a zarastali. Neskoršie pokusy o hospodárenie s pomocou strojov malo pre lúky a pasienky mnohé negatívne dôsledky. Značne podmáčané lúky nedovoľujú vždy a včas použiť stroje. Stroje navyše pracujú až príliš rýchlo a často pod ich kolesami uhynú živočíchy ukrývajúce sa v tráve



niekedy aj s mláďatami. Kosením vznikne obnažená plocha, ktorú obsadzujú aj invázne druhy rastlín. Tie časom spôsobia, že pôvodné rastliny tu už nenájdu svoje miesto pre život. Z lúky sa vytratia ony, hmyz aj ostatné živočíchy, ktoré sú na sebe navzájom závislé. Stroje sa tak nikdy nevyrovnajú pasúcim sa stádam. Ich pysky a kopytá sú najlepším doktorom narušených a opustených území. Bratislavské regionálne ochrannárske združenie preto v rámci projektu LIFE - Ochrana a obnova území NATURA 2000 obnovilo na tunajších lúčkach pastvu - najskôr kozy a ovce, potom kone a teraz kravy. Až neskôr sa ukáže, či vieme naprávať staré ľudské chyby.



Bocian čierny
(*Ciconia nigra*)



Štítovec jarný
(*Lepidurus apus*)

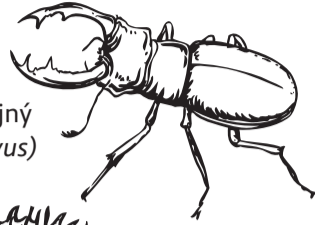
Šúrske poklady - vzácne živočíchy

Šúrsky rybník a tône jelšového lesa vytvárajú vhodné podmienky pre život vodných živočíchov. Hladina vody nad úrovňou terénu v lese umožňuje bezpečné a nerušené hniezdenie viacerým druhom vtákov. Hustý jelšový les poskytuje potrebný pokoj na hniezdenie aj dravcom.

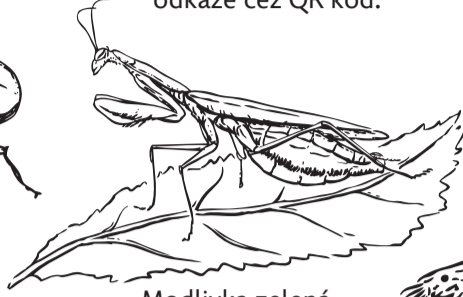
Z cicavcov je tu početná srnčia a diviacia zver. Panónsky háj obýva množstvo teplomilných druhov - hmyz, plazy, motýle. Viac sa o šúrskej faune a flóre dozviete na tomto odkaze cez QR kód.



Roháč obyčajný
(*Lucanus cervus*)



Modlivka zelená
(*Mantis religiosa*)



Mlok dunajský
(*Triturus dobrogicus*)



Čík európsky
(*Misgurnus fossilis*)



Štítovec jarný sa tvarom tela veľmi podobá na dávno vyhynutých trilobitov. Nezmenil sa už viac ako 250 miliónov rokov, takže rovnaké tvory sa prehánali vo vode spolu s dinosaurami, a tak si zaslúži označenie „žijúca fosília“. Meria asi 3-4 cm.

Roháč obyčajný. Samec roháča má typické dlhé hryzadlá pripomínajúce jelenie parohy a patrí k našim najväčším druhom hmyzu - môže dosahovať aj 8 - 9 cm. Samce medzi sebou často bojujú o samice. Súboje prebiehajú väčšinou na kôre stromov. Rivali sa hryzadlami snažia súperu chytiť a zhodiť na zem.

Modlivka zelená je dravá, živí sa najmä hmyzom žijúcim v tráve a zameria sa na akúkoľvek korisť primeranej veľkosti, ktorá sa pohybuje v jej okolí. Pri párení dokonca často samička zožerie samčeka.

Čík európsky je jeden z mála druhov rýb, ktoré sa v Šúre vyskytujú prirodzene, teda nenasadili ho tam rybári. Je zaujímavý svojou schopnosťou prežívať nepriaznivé podmienky - keď nie je vo vode dostatok kyslíka, vie hltáť vzduch aj z hladiny.

Mlok dunajský tvarom tela pripomína menšiu jaštericu, ale je to obojživelník. V čase rozmnožovania sa samcom vyvinie na chrbte a chvoste kožný lem a mlok pripomína miniatúrneho dráčka.

Bocian čierny je citlivý na ľudskú prítomnosť, žije pomerne skryto a hniezda si stavia na stromoch v tichých lesných porastoch. Mláďatá sú spočiatku pokryté bielym páperím, neskôr sa im vyvinie čierne operenie.

Prírodnou rezerváciou, ďakuje za to, že:

vchádzame len v sprievode strážcu prírody • nepúšťame voľne psa • netáboríme a nekladíme oheň • netrháme a nepoškodujeme rastliny • nezabíjame, neodchytávame a nevyrušujeme živočíchy!

Čo majú spoločné jelše a mangrovníky?

Jelše aj mangrovníky sú „rastliny - obojživelníky“, rastú priamo z vody a ich korene vystupujú nad hladinu.

Jelša lepkavá je hlavná drevina v každoročne zaplavovanom Šúrskom lese, vydrží dlhodobé zatopenie koreňov. Jej púčiky a mladé listy sú mierne lepkavé, odtiaľ pochádza jej meno.

Vedeli ste, že jelša predpovedá počasie ako rosníčka? Vďaka jej listom dokážeme predpovedať dážď, oteplenie aj prípadný mráz. Dážď sa dá očakávať, ak sú jej listy silno lepkavé. Dobré je sledovať, akú farbu majú konáre a kmeň. Ak obelejú, očakávajte silný mráz. Naopak, ak ich farba stmavne, malo by dôjsť k otepleniu.

Jelše tvoria tzv. dýchacie korene, ktoré rastú z pôdy smerom do vzduchu a prijímajú vzdušný kyslík, ako aj barlovité korene, ktoré upevňujú strom v zamokrenej pôde. Jelše zlepšujú kvalitu pôdy tým, že ich korene obsahujú zvláštne plesne, ktoré viažu vzdušný dusík a obohacujú tak jeho zlúčeninami pôdu. Jelše rastú na brehoch nielen preto, že im toto stanovište vyhovuje, ale často sa na brehy vysádzajú, aby ich spevnili.

Podobne je to s mangrovníkmi. Nad spleťou koreňov asi meter nad vodou začína samotný kmeň, ktorý sa týči do výšky až štyridsať metrov. Mangrovníky patria k najstarším rastlinám našej planéty a k životu potrebujú sladkú i slanú vodu, a preto rastú práve na miestach, kde rieky ústia do mora. Aj mangrovníky majú veľa dýchacích koreňov. Biológov a ekologov odjakživa fascinuje nevídaná schopnosť mangrovníkov prispôbovať sa slanému prostrediu s nedostatkom kyslíka. Mangrovníky sú vyrubované kvôli drevu, výrobe dreveného uhlia, aj v snahe získať novú poľnohospodársku pôdu. Po veľkom zemetrasení v Indickom oceáne v roku 2004 vedecké štúdie potvrdili, že keby na mnohých miestach neboli zničené porasty mangrovníka, vysoké vlny, ktoré sprevádzajú zemetrasenie, by sa pri náraze rozbili a nemali by taký ničivý dopad na ľudské životy.



Jelša lepkavá
(*Alnus glutinosa*)

Šúrsky drak, rytier a Agenda 2030

Prírodná rezervácia Šúr spadá do územia Chránenej krajiny Malé Karpaty. O chránené oblasti sa starajú pracovníci Štátnej ochrany prírody. Dôležité je však aj to, ako sa v rezervácii správajú návštevníci a ako dodržiavajú pravidlá.

Dnešný svet je vzájomne poprepájaný, všetko so všetkým súvisí. Nemáme tu len jedného „nepriateľského draka“, o akom píšeme na ďalšej strane, ale viacero problémov, ktoré sa týkajú všetkých krajín a ľudí na Zemi, sú globálne. Globálne problémy sú takisto navzájom prepojené - riešenie jedného problému ovplyvňuje stav iného problému. Preto je potrebné globálne problémy vnímať a riešiť celkovo, holisticky, z environmentálneho, ekonomického aj sociálneho hľadiska.

O takýto pohľad sa snaží aj dokument prijatý na pôde Organizácie spojených národov v roku 2015: Agenda 2030. Je to akýsi program krokov, ktoré by sme mali urobiť do roku 2030, aby sme prispeli k riešeniu najzávažnejších problémov dnešného sveta. K tomuto programu sa hlási aj Slovensko. Agenda 2030 vytyčuje 17 cieľov udržateľného

rozvoja. 17 veľkých úloh, ktoré môžu planéte pomôcť.

Čo je vlastne udržateľnosť? Je to taký spôsob života ľudí v súčasnosti, ktorý neohrozí budúce generácie. Hospodársky a spoločenský pokrok musí byť zosúladený so zachovaním zdravého životného prostredia. Jedna z najväčších globálnych výziev budúcnosti je zmena podnebia, klimatická zmena. Celosvetovo rastie teplota, topia sa ľadovce a stúpa hladina svetového oceána. V ostatnej dobe aj u nás zažívame extrémne počasie - sucha, horúčavy, prívalové dažde. Výsledkom nestabilného počasia je nestabilita zásob vody, potravín, zdravotné problémy, migrácia.

Ľudstvu sa nikdy v histórii nežilo lepšie ako dnes. Súčasné globálne hrozby však nepríde riešiť žiadny chrabrý rytier. Musíme ich riešiť my - v spolupráci s verejnou správou, podnikateľmi, akademickou obcou, občianskou spoločnosťou aj verejnosťou. Aby sme zabezpečili udržateľný rozvoj, potrebujeme vedieť, čo a ako robiť. Relevantné informácie budeme pre vás zaznamenávať aj na stránkach AINovy.



AINova podporuje ciele udržateľného rozvoja



Šúrsky drak

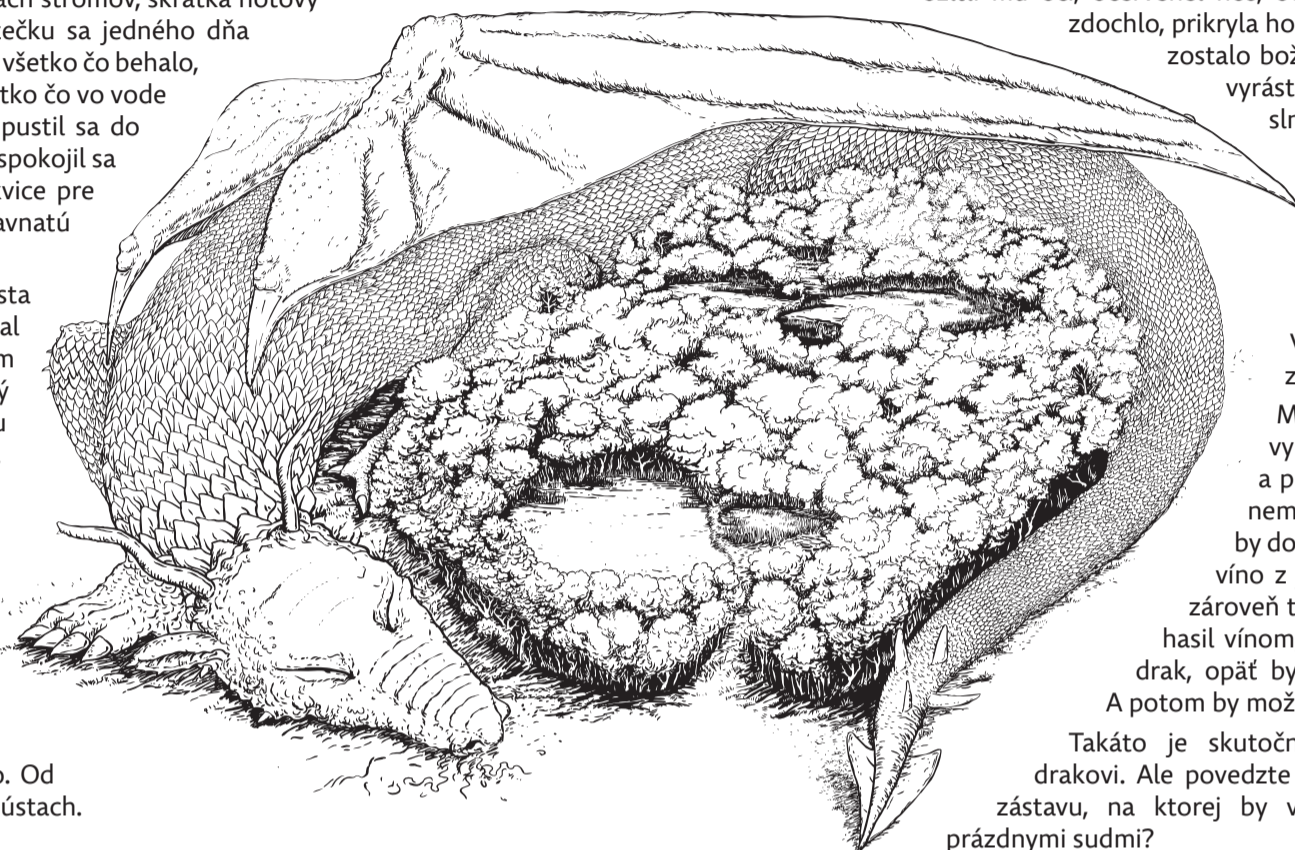
(Viola Almássyová)

Vo svete je veľa povestí a mýtov o zlom drakovi. Podľa zvyklostí túto obludu vždy skántri chrabrý rytier alebo statočný junák. Ľudu sa viac páči plechový rytier ako otrhaný mládenec, preto si drakobijcov oblieka do brnenia a vykresľuje na zástavy. Náš Svätý Jur tiež uctieva chrabroňa v plnej zbroji. Presne tak je vyobrazený na mestskom prápore, aj na mestských slnečných hodinách, aj na oltári vo farskom kostole. Ľudia by dali ruku do ohňa, že obludný jašter sa kedysi pradávno usadil v šúrsky močariny, pochutnával si na krásnych pannách, až pricválal na koni odvážny rytier, a hrdinsky, celkom zblízka, zaboril ostrú kopiju do drakovho pažeráka. Presne takto to vypieval v sedemnástom storočí filozof, básnik a učenec Georg Peucker, akoby to videl na vlastné oči. Nasledujúca povesť nám ponúka nový pohľad na túto udalosť.

*

Tam, kde je dnes močaristý Šúr, bol kedysi krásny Háj, cez ktorý tiekla čistá voda. Množstvo zveriny behalo po zemi, lietalo vo vzduchu, plávalo vo vode a čarovný vtáčik spev sa ozýval v korunách stromov, skrátka hotový raj na zemi. Na tomto peknom miestečku sa jedného dňa usalašil hladný drak a žral a žral. Najprv všetko čo behalo, potom všetko čo lietalo a nakoniec všetko čo vo vode plávalo. Keď už nemal čo do gágora, pustil sa do ľudí. Nevyberal si iba krásne dievčiny, uspokojil sa aj s dedkom, ktorý prišiel zbierať bukvice pre prasa, alebo s gazdinou kosiacom štavnatú trávu pre králiky.

Raz viezol gazda do Vajnora víno. Cesta viedla cez Háj ale gazda sa nebál, mal dobrého koňa a hrubú bakuľu. Okrem súdkov sedel na voze aj jeho syn, veľký loptoš, a ten neodolal trávnatému kobercu, musel si po ňom poskakať. Vyhľadnuté dračisko podriemavalo s prázdny brucho, keď mu chlapec pribehol do cesty. Tak hneď chňap po ňom! A chlapec hup na strom! Vyliezol až na vrch a kričal o ratu. Otec ho začul a zaraz vedel čo sa stalo: „Vydrž, chlapče, idem ti na pomoc.“ Ale akáže tu pomoc, snáď sa bude musieť dať sám zožrať lútey beštii, aby zachránil syna. Slnko páliło. Od strachu aj od smádu vyschlo gazdovi v ústach.



Napadlo mu, že istotne aj drak je smädný, zobral najmenší súdok s červeným vínom a zamieril k nemu. Drak otvoril jedno oko, spokojne mľaskol a vyplazil ohnivý jazyk. „Počkaj, počkaj, schovaj si ten oheň, nesiem ti dobrotu, pochutnáš si.“ Víno v súdke jemne žblnkotalo. „Otvor pysk, nalejem ti,“ gazda vytiahol štupeľ a malým cícerom lial do ohnivej tlamy. Len čo ohavné víno ochutnal, nabral silu, vychytil gazdovi súdoček, mocnou labou vyrazil vrchnák a ponoril rypák do červeného moku. Zavil od dobroty a chlemtal do poslednej kvapky. Medzitým už gazda so synom uháňali preč.

Od tej doby Jurania začali dodávať drakovi súdky vína. Zachutnalo mu, prestal chytať ľudí, celé dni drichmal, iba sem tam zožral nejakú zdochlinu. Lenže ako sudov okolo draka pribúdalo, tak ich z pivníc ubúdalo. Čo robiť, veď im tá potvora vytrúbi celú úrodu! Šikovní ľudia sa vždy vynájdu, vynášli sa i teraz, miesto vína napálili z hnilých sliviek besnicu a ponúkli smädnému paskudníkovi. Toto mu zachutilo ešte viac, lial do seba pálené ako bez dna. A veruže už to s ním išlo z kopca ako s každým ožranom, ožltli mu oči, očervenel nos, očerneli laby a milé dračisko zdochlo, prikryla ho zem. Z pekného miesta však zostalo božie dopustenie. Nad mrcinou vyrástol divoký hustník, cez ktorý slnko nepreniklo. Potok sa zaniesol, zostali stojaté bačoriny. Vznikol Šúr. Tam kde mala obluda papuľu, tam je dodnes veľikánske prepadisko a kto doň zapadne, toho drak zožerie. Vraj tam už nejdneho zhtlo.

Mrcina niekedy z dlhej chvíle vypúšťa pod zemou oheň a potom rašelina horí a horí do nemoty. Hovorí sa, že tento oheň by dokázalo uhasiť iba spravodlivé víno z jurských pivníc, povesť však zároveň tvrdí, že ak by sa šúrsky oheň hasil vínom, zároveň by sa vína napil aj drak, opäť by nabral silu a vyliezol von. A potom by možno naozaj všetkých zožral.

Takáto je skutočná pravda o svätajurskom drakovi. Ale povedzte sami, mohlo by mať mesto zástavu, na ktorej by vylihoval opitý drak medzi prázdny sudmi?

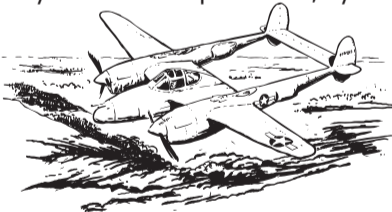
© Túto a ďalšie povesti nájdete v pripravovanej knihe od svätajurskej autorky Violy Almássyovej Šúrsky drak – Povesti a zlovesti Svätého Jura.



gágora – papuľa, hrtan, **bukvice** – plody buka lesného, **loptoš** – chalan, huncút, šibal, **chlemtal** – slopal, logal, **drichmal** – dlho spal, vyspával, **paskudník** – škodca, ničomník, **besnica** – ostrá pálenka domácej výroby, **rašelina** – mäkká zemina z odumretých častí rastlín

Americké bojové lietadlo v Šúre

V roku 1990 sa z hĺbky šiestich metrov podarilo vykopáť americké bojové lietadlo, ktoré tam spadlo počas druhej svetovej vojny v roku 1944. Bola to P-38 amerického pilota poručíka R. W. Allena. Pri jeho dopade sa podľa svedkov vytvorila hlboká jama, ktorá sa hneď naplnila vodou. Členovia Klubu leteckej histórie pri Historickom múzeu SNM v Bratislave pozostatky R. W. Allena pochovali, kým si ich príbuzní v roku 1995 nepreviezli do USA. Na mieste pádu lietadla pri 50. výročí Allenovej smrti odhalili symbolický pomník.



Ste pripravení na kvíz o Šúre?

Prečítali ste si celý žurnál a viete, aké biotopy sa v Šúre nachádzajú, všetko o mokradiach, rastlinách a živočíchoch v Šúre a ich ochrane?

Potom choďte na stránku www.ainova.sk/sur, nájdite kvíz a pošlite nám odpovede. Dostanete sa do losovania (15. 12. 2017) a výhercovia dostanú zaujímavé ceny!



Vydanie poštových známok o Šúre

Slovenská pošta, a.s., vydala 7. 10. 2016 sériu troch poštových známok z emisného radu Ochrana prírody: jelša lepkavá, krušina jelšová a papraď ostnatá s nominálnymi hodnotami 0,65 €. Hárček s poštovými známkami stvárňuje typické rastliny jelšového lesa Šúr pri Svätom Jure. Súčasne s poštovými známkami boli vydané ku každej emisii aj obálky prvého dňa s pečiatkami FDC s dátumom 7. 10. 2016 a domicilom mesta Svätý Jur. Autorom výtvarného návrhu, pečiatok, ako aj rytín poštových známok je akad. mal. Rudolf Cigánik. Hárčeky poštových známok si môžete kúpiť aj v Infocentre vo Svätom Jure.

Academia Istropolitana Nova

Od svojho vzniku v roku 1996 sa AINova svojimi aktivitami snaží prispieť k budovaniu skutočne demokratickej spoločnosti a posilniť občiansku spoločnosť. V reči Agendy 2030 by sme mohli použiť slová popisujúce cieľ udržateľného rozvoja číslo 16 - Mier, spravodlivosť a silné inštitúcie. Poslaním inštitúcie je vzdelávanie a rozvíjanie spolupráce zameranej na regionálny rozvoj. Slovom udržateľného rozvoja je to cieľ 4 - Zabezpečiť inkluzívne, spravodlivé a kvalitné vzdelávanie a podporovať celoživotné vzdelávacie príležitosti pre všetkých a cieľ 17 - Posilniť spoluprácu a vytvárať partnerstvá pre udržateľný rozvoj.

Vzdelávanie k udržateľnému rozvoju

V roku 2005 vyhlásilo UNESCO dekádu vzdelávania k udržateľnému rozvoju. AINova sa tiež zapojila a v rámci medzinárodného projektu „ESchool4S – vzdelávanie k udržateľnému rozvoju v dunajskom regióne“ (2014-2016) sme vytvorili vzdelávací program, ktorý využíva interaktívne vzdelávacie nástroje. Chceme osloviť mladú generáciu a priblížiť jej túto tému atraktívnou formou. Na stránke www.ainova-moodle.sk nájdete učiteľia základných a stredných škôl on-line výučbové materiály na témy (i) Dunaj - rieka zjednotenej Európy, (ii) Čo znamená udržateľný rozvoj, (iii) Voda, (iv) Klimatické zmeny, (v) Udržateľná spotreba, (vi) Sociálna inklúzia.

Učíme sa myslieť globálne na lokálnych príkladoch

Pokračovaním projektu „eSchool4S“ je mikro-projekt „Učíme sa myslieť globálne na lokálnych príkladoch“, ktorý AINova realizovala v spolupráci s Úniou miest Slovenska v rámci projektu o udržateľnom rozvoji a globálnom vzdelávaní **LADDER**. Cieľom projektu je zvýšiť povedomie verejnosti o otázkach trvalej udržateľnosti s dôrazom na klimatické zmeny na príklade prírodnej rezervácie Šúr. Jedným z výstupov projektu je aj žurnál o šúrskych pokladoch, ktorý máte práve v rukách. Ďalším výstupom bola konferencia Agenda 2030 – Čo to znamená pre mestá a obce?, ktorá sa konala 27. septembra 2017. Viac nájdete na www.ainova.sk/sk/ladder.

Vydavateľ: Academia Istropolitana Nova, Prostredná 47/A, Svätý Jur

Ilustrácie a grafické spracovanie: Adrian Ferda

Redakcia: Lucia Gembešová, Marta Jendeková

Autori textov: Viola Almássyová, Marta Jendeková, Peter Lipovský (BROZ), Viliam Vongrej (CHKO Malé Karpaty), Anna Zemanová. Zvláštne poďakovanie za spoluprácu a texty patrí Danke Thalmeinerovej, našej bývalej kolegyni a manažérke spomínaného projektu APOP-u.

Tlač: MK VIDEO s.r.o.

Ďakujeme mestu Svätý Jur za podporu pri distribúcii Šúrského žurnálu. Táto publikácia bola vydaná s podporou EÚ. Za obsah zodpovedá AINova a v žiadnom prípade nereprezentuje názory EÚ alebo ALDA.

